

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 15. junija 1864.

Gospodarske stvari.

Kmetijsvo bolje kot obrtnijstvo.

Kmetijstvo daje človeku živež (hrano), in če umno gospodarji, si zagotovi srečen stan. Kmetovavec ni tako odvisen od sto okoliščin kakor rokodelc; če se po kakoršnih koli vzrokih zapre kupčija, ne more spečati svojih izdelkov. Res je, da tudi kmetovavec ne spravi svojih pridelkov lahko vsaki čas v denar, al vendar mu večidel ni take sile, da bi se moral znebiti svojega pridelka; on ima saj živež, ki ga rokodelc nima, če svojega blaga ne more prodati. Da bi se kupčija z žitom, vinom ali drugim pridelkom kterikrat popolnoma ustavila, ni mogoče; z rokodelskimi izdelki pa se včasih ob vojskah itd. popolnoma ustavi. Kmetovanje dela človeka zdravega in močnega, pri mnogih rokodelstvih pa hira človek. Skušnja uči, da najimenitniši možje na svoje stareje dni se radi obrnejo h kmetijstvu. Cesar Jožef II. sam je poslavil kmetijstvo, da je na Marskem enkrat oral; cesarji kitajski delajo tako vsako leto. Čeravno mestjani mislijo, da kmet je manj kakor so oni, bode vendar ta vraža čedalje bolj zginila iz sveta, ko bojo naši kmetje čedalje bolj kazali, da so podučeni in omikani gospodarji.

Gospodarske skušnje.

* Kako ravnati, da večja trava izraste? Ako se zemlja, kamor je gospodar travnega semena vsejal, pokrije s slamo, majhinimi vejami ali kacim grmovjem, res čudil se bo, tako velika trava mu bo izrastla. Prvosednik društva „Cornwalls-Experimental“ na Angleškem je na poldrugem oralu, ki je bil na tanko s slamo pokrit, okoli 50 centov mrve več nakosil, kakor na ravno tolikem prostoru, ki pa ni bil s slamo pokrit. Večkrat je ponavljal take skušnje, in vselej so se mu dobro obnesle. Ali bi ne bilo prav, da tudi pri nas bi gospodarji tako ravnali, ker truda ni veliko in to, s čemur se travnik pokrije, se pograbi zopet s travnika in porabi kakor koli. „Fortschritt.“

* Šota za gnoj. Knez Fürstenberg-ova grajščina Volešna na Českem ima, bi djal, od kraja do konca menj ali več le peščeno zemljo. Tu je pa tudi veliko šotišče (Torflager), kjer se šota pozimi reže, potem posušiti dá in potem na polje izpelje. Od tega časa, kar se polje s šoto gnoji, je veliko veliko bolj rodovitno. Tudi mi se tega prav lahko sami prepričamo, če na dobre peščene njive ali pa travnike drobne šote navozimo in jo po njivi ali travniku raztrosimo, kmali bomo vidili, kako si rastline kviško pomagajo brez prilivanja. Rastlinstvo v peščeni zemlji brez dodane šote veliko prej vsahne, ako ni dežja, kakor v zemlji enaki,

ktera se je pa pognojila s šoto, zlasti, če se ji je delo veliko šote. Profesor Stöckhart se je prepričal, da se pusta šota že po samem zraku in vlagi tako premeni, da je za rast čedalje boljša; in sicer tako, da je rodovitnost v drugem letu štirikrat in tudi šestkrat večja od prvega leta. Rodovitnost kisle šote je pa po tem še večja in močnejša, ako se s šotnim pepélom, laporjem, žganim apnom ali pepélom zmeša. Gospodarji, ki imate šoto ali si je lahko kupite, vedite, da je šota za gnoj velike cene, ako 1. ž njo v hlevih živini nastiljate, 2. gnojišča pokrivete, in 3. mešani gnoj ali komposte napravljate, za ktere so šotni odpadki kaj pripravi.

„Woch. d. Land. Forst. u. Hausw.“

* Rodovitnost koščene moke ostane veliko let. O tem se bere v nekem angleškem listu naslednji prigodek: Nekemu angleškemu plemenitniku, kateri ima v Norfolku veliko kmetijo, je med pšenično setvijo obilo koščene moke ostajalo; zato ukaže svojemu oskrbniku, naj zanaprej veliko več koščene moke vzame za polje. Ko plemenitnik drugi dan na polje dospè, vidi, da je oskrbnik njegov na pol več koščene moke po njivi raztrosil, in da je bo zdaj brž ko ne poprej premalo kakor preveč imel; zato mu zopet naroči, naj je po ravno tej meri jemlje kakor od začetka. Oskrbnik je ravno tako storil; setev je bila dovršena. Pšenica na dvakrat bolje pognojena njivi se je prav dobro obnesla, ravno tako tudi po nji vsejana repa. Zdaj pa čujte, kaj se na to zgodi! Čez 11 let potem jaha plemenitnik z nekim prijatelom na omenjeno polje, ki je bilo zopet, in sicer v tretje s pšenico obsejano. Ko na polje prideta, reče žlahtnik svojemu prijatelju, da naj mu pové, ako kaj posebnega na pšenici zapazi. Ko jahata le malo časa po razorih, se prijatelj njegov ustavi ter pravi: „Kako ste tukaj ravnali? Ta pšenica je veliko večja in bolj zastavna od une na oni njivi. Kako je to?“ Posestnik mu pové gori omenjeno prigodbo, ktera priča, da koščena moka za gnoj ni samo za eno leto koristna, ampak za delj časa, da tedaj še čez leta več zaleže kakor vsak drug gnoj.

* Krta v drevesnicah preženeš z mrtvim ribami. V mojih mladih drevesnicah, kjer imam okoli 40.000 samih hrušk, mi je krt zlo razsajal; nastavljal sem mu, lovil, pa ni nič pomagalo; ker je v drevesnicah prelahla zemlja, ga ni bilo mogoče v past spraviti. Ker sem slišal, da se krt mrtve ribe boji, sem kupil nekoliko arenkov; na kolesca jih zrežem, pa po luknjah potaknem. Kar izbežal je sovražnik, da ga zdaj ni nobenega sledú več od njega. Kakor daleč mu riba po luknjah smrdi, ga ni več blizo. — Tudi miši so moji drevesnici močno škodovale. Namazal sem jim na frišni kruh podganinega strupa (kakošnega?) in ga jim po vseh luknjah nateknil; drugi dan pridem gledat in

že vidim veliko mrtvih miš. Ta strup se dobi po več apotekah, v Ljubljani tudi pri „plavi kugli.“

Andrej Net, kmet na Kokrici.

Preširn in Petrarka.

Govoril Janko Pajk v besedi goriški 30. maja.

Slavna gospôda! Namenil sem se v tem kratko odmenjenem času predočiti črtice iz življenja in spisov moža, ki je pri nas Slovencih dospel vrh Parnasa ko pravi pesnik in izurjen umetnik v pestovanji domačega jezika — predočiti sem se namenil našega lirika, neumrlega Franceta Preširna.

To pa mislim tako storiti, da našemu pesniku slavnega talijanskega lirika Franciška Petrarka nasproti stavim, ker so teh dveh pesnikov dogodbe in duševne sposobnosti si zeló podobne. Že naš pesnik sam, kakor je mnogim mojih častitih poslušateljev znano, nas na tako primerjanje napeljuje prilikováje večkrat v svojih spisih svoje zadeve Petrarkinim. Za veči dokaz tega hočem sonet na 149. strani njegovih „Poezij“ prečitati, ki se glasi tako-le:

„Sanjalo se mi je, da v svetem raji
Bila sva srečna tam brez zapopadka;
Bila je preč življenja dôba kratka,
Kjer me od tebe loč'jo časi, kraji.

Sedela z Lavro ti si sestra mlaji,
Pred vama je bila dní prejšnih prat'ka,
Bila med vama govoriča sladka,
Kako slovela ktera je od vaji.

In tam na tehtnico svet'ga Mihela,
S Petrarkam djala sva sonete svoje, —
Visoko moja skled'ca je zletela.

Pridjala čednosti sva nje in tvoje
Vsak svojim pesmam, in skudela
Njega bila ni niž' od skled'ce moje.“

Očito iz tega soneta je dvoje, da Preširn sebe Petrarki in svojo Julijo Petrarkini Lavri primerja. Kako in zakaj, — to naj pokaže kratek popis življenja obeh pesnikov.

France Preširn je bil rojen 3. dec. leta 1800 v Breznici na Kranjskem. Latinske šole in modroslovje dokončal je v Ljubljani, pravnne nauke pa je dovršil v Beču, kjer je tudi dohtar pravnost postal. Vrnivši se iz Beča v Ljubljano je stopil v tamošnji komorni kancelii v službo in še le več let pozneje je postal samostojen kakor odvetnik (advokat) v Kranju.

Mož prebistrega uma in preblage čutnosti, kakovega iz njegovih pesem poznavamo, je poleg poslov svojega pravnega poklica lepe umetnosti ljubil. To nam najbolj pričajo Preširnovi dela, zraven pa gotova sporočila njegovih poštovateljev. Tak je bil med ostalimi Miha Kastelic, ki na pesnikovem grobu poje:

„Slavnih Grekov in Rimljanov,
Albioncov, Italijanov,
Franc'je jezik bil ti drag.“

Slovstva romanskih narodov so tedaj poleg družih Preširnu bile ljube.

Najvažnejša prigodba Preširnovoga življenja, to je, taka prigodba, ki je imela največi upljiv do njegovega celega življenja, bila je nesrečna ljubav do Julije. Kje, kadaj in kako se je v Preširnu plamen ta unel, to nam pripoveduje v sonetu na 132. strani.

Od tiste dôbe so se vse pesnikove misli okoli edinega uzora njegove ljubavi sukale; Julija je bila početek in konec njegovega pesnikovanja.

Pregoreča in presilna moč ljubavi pesnikove je kriva, da so predmeti, djanja in osebe Preširnovih

pesmotvorov vseskozi zaljubljene, kar je pesnik sam uvidel pojé:

„Vse misli 'zvirajo 'z ljubezni ene.“

Po nježnem in umetnem pesmarjenju, h kateremu ga je ljubav spodbadala, je Preširn dobil glas najboljšega slovenskega lirika in je pravi pesnik ljubezni postal.

Predno pa celo življenje Preširnovogo pregledamo, ozrmo se na život Petrarkin. Francesco Petrarca se je rodil v Arezzu na Toskanskem 20. julija leta 1304 iz precej imenitne florentinske begajoče rodbine. Še za pesnika mladih let so se njegovi roditelji v Avignon, srednje mesto na sedanjem južnem Francozskem, takrat pa sedež papežki, preselili in tam je Petrarka otročje leta in srednjo starost preživel. Po očetovem povelju se je mladeneč pravdoslovja in sicer v Montpellier-u, pozneje pa v Bologni učil. Po rani smrti svojih roditeljev pa se je pravdi odpovedal in ves lepim vednostim, posebno filozofii in filologii, posvetil. To mu je toliko lože bilo, ker so prijatli, kakor mogočna rodbina Colonna, za-nj po očetovsko skrbeli. Preskočim vse drugo in hočem samo omeniti slučaj njegovega življenja, ki ga je lirika in talijanskega pisatelja — zakaj Petrarka je največ latinski pisal — storil; imam njegovo ljubezen do Lavre v mislih. Lavra je bila viteškega rodú, v Avignonu doma. V osemnajstem letu starosti se je nekemu Ugu di Sade, ki je obširno delo o Petrarki zapustil, za ženo udala. Petrarka začetek svoje ljubezni sam s temi besedami opisuje: „Lavra se je prvokrat prikazala mojim očem v prvem času moje mladenčne starosti v letu 1327, dne 6. aprila“ — tudi na enakem mestu, kakor ga popisuje v sonetu na str. 132. Od tega dne mu je bila ljubav do Lavre, — ktera mu pa nikdar ni svojih pravih misel odkrila — voditeljica pri vseh djanjih; ljubav mu je odpirala do onda skrite zaklade pesništva; ljubav ga je navduševala z blagimi in nebeškimi čuti — ali ga je tudi mučila do milega. Zapuščina one Petrarkine dôbe je ogromno število sonetov in drugih pesem, ki izražujejo vse tajnosti srca in bliščijo v najkrasnejši besedi, tako da je Petrarka postal kralj lirične poezije talijanske.

Ako zdaj pogledamo na Preširnovogo življenje, vidimo, kako temno in neprijazno je bilo. Neskončna tožnost se vleče skozi vse njegove poezije. Najživeje nam popisuje pesnik svoje stanje, kadar o značaju svojih poezij govori:

„Ur temnih so zatirale jih sile
Vse pevca dni, ki ti te pesmi poje;
Obup, življenja gnjus začela boje,
Erinje vse so se ga polastile.“

Ali tudi „pevec brez upa“ se je končno trdi osodi udal in preveliki ljubezni odpovedal, da si čisti plam ljubavi v sebi ohranivši, kar nam naznanja posebno v zadnjem svojem sonetu Matiju Čopu, kjer o sebi pravi:

„Pokopal misli visokoleteče,
Željá nespolnjenih sim bolečine,
Ko Črtomir ves up na zemlji sreče.“

in v tistem sonetu, nekoliko više govori:

„Minljivost sladkih zvez ne svet' oznani,
Da srečen je le ta, kdor z Bogomilo
Up sreče unstran groba v prsih hrani.“

V teh besedah vidimo načrtan pomen in namen „Krsta pri Savici“, kjer nam v osebah Črtomira in Bogomile, ki sta krivo pagansko vero v katoliško in pozemsko, posvetno ljubezen v nadzemsko, nebeško spremenila, spreobrnjenje svojega lastnega mišljenja dokazuje. Tudi on je previdil nečimernost minljive sreče na svetu in je začel v prsih gojiti nado večnega, un-